

Ilja Budrajtskis

Ingen palatskupp att vänta i Ryssland

Eliten är alltför insnärjd i Putins system

*Ur Mediapart, 22 maj 2026 **

Sedan några veckor verkar Vladimir Putins regim tampas med ”en perfekt storm”. Kriget mot Ukraina befinner sig i en återvändsgränd och till den stagnation som präglar ekonomin kommer regimens uppenbara oförmåga att klara av problem som översvämningarna i Norra Kaukasus och utbrotten av mul- och klövsjuka i Sibirien.

Stängningen av internet och säkerhetstjänstens försök att ta total kontroll över sociala medier har skapat upprördhet. Svidande kritiska uttalanden av personer betraktade som lojala mot Kreml, som bloggaren Victoria Bonja, är tydliga signaler om växande missnöje såväl inom eliten som i samhällsskikt som hittills bedömts som apolitiska.

I detta läge har västliga medier publicerat en mängd artiklar om minskad popularitet för Vladimir Putin och en del har till och med talat om planer på militärkupp. Putin själv har gjort en rad uttalanden för att lugna stämningarna – om att restriktionerna för internet bara var ”tillfälliga” och att kriget ”går mot sitt slut”. Ska det ses som inledningen till en regimkris?

I Ryssland har första halvåret präglats av ökad inflation och sänkt levnadsstandard. Det är uppenbart att tiden är på väg att rinna ut för ”den militära keynesianismen” (dvs där den ekonomiska tillväxten stimuleras med massiva satsningar på krigsindustrin). Enligt regeringen kommer lönerna bara att öka med 2 procent i år (medan det officiellt talas om en inflation på 5 procent).

Det är viktigt att känna till att ökningen av budgetsatsningarna sedan 2022 enbart gått till produktion av vapen och till enorma löneutbetalningar till kontraktsanställda soldater, något som bara berikat de delar av befolkningen som varit direkt engagerade i konflikten med Ukraina. Samtidigt har politiken med höga räntor, som centralbanken oförtrutet stått för, lett till försämrat läge för den industri som tillverkar konsumtionsvaror för hemmamarknaden – byggindustri, utvinning av kol, biltillverkning, osv.

Liknar krisen på 1990-talet

Hushållens minskade inkomster ingår i en kontext av snabbt växande budgetunderskott (det uppgår nu till 2,5 procent och är därmed högre än de 1,6 procent regimen tidigare aviserat för i år). Regimen kan bara täppa till hålen till priset av nya skatthöjningar och nedskärningar inom den offentliga sektorn. Denna ekonomiska försämring håller på att ta kål på myten om att Vladimir Putin är lika med stabilitet, något som under lång tid haft stor betydelse för att ge regimen legitimitet.

De senaste tjugofem åren har propagandan oupphörligt ställt ”guldåldern” under Vladimir Putin mot kaoset under de post-sovjetiska ”marknadsreformerna” på 1990-talet. Enigt den versionen har statschefen sedan han kom till makten på egen hand hindrat landet från sammanbrott och lyft befolkningen ur fattigdom. Enligt denna ideologiska konstruktion finns ett klart samband mellan Rysslands återfödelse som stormakt och den höjda levnadsstandard för folkmajoriteten.

* Artikelförfattaren är en rysk historiker och aktiv socialist som för närvarande bor i USA. Han är medlem i den vänsterorienterade ryska antikrigsplattformen *Posle.Media* som bildades 2022 efter den ryska invasionen av Ukraina, se [About Posle](#).

Till och med efter invasionen av Ukraina har myten om stabilitet behållit hela sin betydelse, för den stora majoriteten av ryssar har inte känt av några ekonomiska eller humanitära konsekvenser av kriget. På sistone har emellertid ökningen av inflation, arbetslöshet och en allmän känsla av osäkerhet om framtiden alltmer väckt till liv de stämningar som rådde på 1990-talet.

Parallellen med den tiden är en förklaring till varför den ekonomiska krisen inte automatiskt leder till stora protester mot systemet. Precis som på 1990-talet, då folkmajoriteten fick ägna sig åt att försöka överleva, kan sänkt levnadsstandard också nu framför allt leda till avpolitisering och än större passivitet.

För övrigt är det idag omöjligt att föreställa sig legala strejker eller stora massprotester. När Sovjetunionen upplöstes fanns åtminstone ett minimum av demokratiska rättigheter (vilket framgick av den stora gruvarbetarstrejken sommaren 1998).

Utan framtidstro

En annan betydande skillnad med den omfattande utarmning som ägde rum på 1990-talet var att regeringen stod för något som liknade framtidsvision – dvs utopin om att marknaden skulle ge välstånd och lycka och att man då fick stå ut med en period av umbäranden.

2026, fyra år efter att kriget i Ukraina inleddes, har regimen inget annat att erbjuda än att den ser ut att bli kvar. För två år sedan kunde de flesta ändå hoppas på en återgång till stabilitet för egen del när väl ”den militära specialoperationen” klarats av. Idag verkar ett sådant scenario alltmer osannolikt. Intensifieringen av ukrainska drönarattacker mot de stora städerna visa tvärtom att Ryssland inte är på väg att vinna kriget.

Den allmänna känslan av oro för framtiden, maktlöshet och fatalism kontrasterar alltmer med det militaristiska tonfallet i den officiella propagandan som entusiastiskt redovisar de ständiga framryckningarna för den ryska armén och hotar Europa med kärnvapen. Önskemålen om ett normalt liv, dvs fredligt och förutsägbart, gör sig allt starkare även om alla de grupper som försöker ge uttryck för något sådant drabbas av en brutal repression.

Säkerhetstjänstens strategi handlar om att göra slut på alla former av oberoende organisering i stånd att ge röst åt det utbredda, men formlösa, missnöje som i sig inte utgör något politiskt hot. Men försöken att etablera total kontroll över sociala medier inkräktar på den personliga autonomin. Därmed bryter det mot de spelregler regimen tidigare upprättat som innebar att åsidosättandet av demokratiska rättigheter och medborgarnas möjligheter att göra sig hörda politiskt kompensades av att deras privatliv skyddades.

Tidigare hämtade regimen en stor del av sin legitimitet ur rollen som garant för stabilitet. Nu bygger den alltmer, i en kontext av ett krig utan slut, på rädsla för polis och säkerhetstjänst. Användningen av brutalt våld blir därmed metoden för en regim som tappat sitt folkliga stöd.

Underdånig elit

Att befolkningsbasen tappat förtroendet för regimen sammanfaller med ökat latent missnöje inom eliten, som också den till stor del klart tillhör förlorarna på fortsatt krig. Det scenario med en statskupp, och att Vladimir Putin blivit rädd och gömmer sig, som en rad västliga medier börjat lufta förefaller däremot osannolikt.

För det första är rädslan för repression stor och det gör eliten svag och splittrad. De senaste åren har till totalt högt uppsatta inom försvarsministeriet arresterats (bl a flera nära medarbetare till tidigare försvarsministern Sergej Sjojgu) liksom representanter för andra organ. 2024 begick transportministern Roman Starovojt självmord när han såg ut att bli arresterad.

Helt nyligen flydde Denis Butsajev, vice minister för råvarutillgångarna, till USA av samma skäl.

Några ledande affärsmän misstänkta för bristande politisk lojalitet har blivit av med sina tillgångar och frihetsberövats (exempelvis Vadim Mosjkovitj, ägare till en av de största grupperna inom jordbruket). Sådana repressiva åtgärder blir allt vanligare och offren tillhör ett stort antal olika grupper: statsbyråkratin, militärt ansvariga och inom storföretagen.

Det är välkänt att Vladimir Putin alltid betraktat den statliga eliten med viss misstro. Det är ännu inte klart om han bestämt sig för någon större omgruppering inom eliten. Men flera av de uttalanden han gjort tyder klart på att han är besviken på sina tidigare allierade och på dem som innehade viktiga politiska och ekonomiska poster före invasionen av Ukraina.

Redan 2024 sade den ryske presidenten att ”själva ordet elit hamnat i vanrykte på grund av alla dem som inte gjort något till gagn för samhället och som betraktade sig som ett slags kast med speciella rättigheter och privilegier”, medan en riktig elit måste bestå av ”beslutsamma arbetare och krigare som bevisat sin lojalitet”. Flera av dem som deltagit i ”den militära specialoperationen” har också tilldelats höga poster, exempelvis i ledningen för flera ryska regioner.

För tillfället är det den säkerhetstjänsten FSB som är drivande bakom repressionen mot ledarklassen i Ryssland. FSB har snabbt utvidgat sin makt och är nu den främsta stöttepelaren för Putins regim. I motsats till sin historiska föregångare, KGB, uppvägs inte FSB:s inflytande av den ställning det ledande partiet hade. I dagens Ryssland finns ingen politisk institution i stånd att ifrågasätta den mäktiga säkerhetstjänsten.

”Väst” försvunnet

Det andra skälet till att en palatskupp är osannolik är den vaga politiska agenda som präglar missnöjet. Eliten har ingen klar uppfattning om hur ett utrikespolitiskt alternativ skulle se ut och heller inte om hur kriget ska kunna avslutas. I början av konflikten var fete kanske fortfarande tänkbart att Vladimir Putin kunde bli avsatt i utbyte mot hävda sanktioner och normalisering av relationerna med EU och USA. Men dagens värld ser annorlunda ut.

De förändringar av USA:s politik som Donald Trump inneburit och de ökade problemen inom EU har lett till att det inte längre finns något ”Väst” som den ledande klassen i Ryssland kunde skapa enighet med. Och inte mindre viktigt är den ideologiska kris som uppstått i och med att västlig liberal demokrati inte längre är den norm som andra länder har som mål att uppnå.

Fyra år av krig har lett till att den ”multi-polära värld” den ryske presidentens retorik brukar handla om har blivit verklighet och att varje land nu inte har något annat val än att försvara sina egna intressen och de ”värderingar” som råder inom den egna civilisationen. Följden har blivit att Vladimir Putins strategi – utöva militärt tryck på Europa i syfte att få erkännande som fullvärdig stormakt – inte längre verkar så verklighetsfrämmande eller som någon kränkning av regler som rätt.

I denna nya värld framstår Vladimir Putin inte längre vare sig som någon paria eller någon krigsförbrytare, utan som en stark ledare respekterad av såväl Xi Jinping som Donald Trump. En eventuell efterträdare, efter en militär statskupp, skulle ha små möjligheter att åtnjuta samma personliga auktoritet på den internationella scenen. Framför allt skulle en sådan efterträdare inte ha något annat val än att fullfölja det auktoritära politiska system som Putin upprättat.

Om Putin försvinner kan följden bli omfattande maktkamp internt. Under sina tjugofem år vid makten har Vladimir Putin krossat alla politiska institutioner i landet och blivit den enda

faktor som står för en relativ styrkebalans mellan olika intressen inom den ryska ledarklassen. Och det gör att den ryska eliten mer oroar sig för vad som skulle hända om Putin försvinner än för följderna av en förödande fortsättning på de militära äventyren.

Översättning: Björn Erik Rosin

Lästips

Den ryske socialisten Ilja Budrajtskis har utförligt kommenterat kriget i Ukraina. På marxist-arkivet finns en hel del av hans bidrag (artiklar, intervjuer m m) översatt till svenska. Se: [Texter av den ryske socialisten Ilja Budrajtskis](#)

Se även artikeln [American Leftists and Solidarity with Ukraine](#) av Budrajtskis och Tanya Vyhovsky, publicerad hos det amerikanska oberoende socialistiska debattforumet *New Politics*.